

Ψηφιακό Μουσείο Ελληνικής Προφορικής Ιστορίας: πώς ένας 'βιωματικός' θησαυρός γίνεται ερευνητικό και εκπαιδευτικό εργαλείο στα χέρια μαθητών

Abstract

In this paper we describe, first, the goals of the Digital Museum of Greek Oral History (diMOHI) which intends to cover the need for the involvement of pupils in the educational procedure, and, second, the ways the goals of diMOHI are materialized. Aim of the research program presented here is the design, the construction and the organization of a museum of oral history, which will be used for scientific and educational purposes. As a result, the diMOHI will be directed to pupils, educators and anyone interested in dialectology, education, more specifically language teaching. The diMOHI will take the shape of a digital platform where audiovisual data will be available. These data will be collected by Primary and High school pupils who will be trained on methods of data collection, indexation and processing. The audiovisual material will consist primarily of dialectal language data from areas of Western Crete, however, the museum will be designed in such a way so that it can host dialectal material from various areas of Greece. In addition, the audiovisual data together with language activities whose design will be based on the data will be used for the (combinatorial) teaching of standard Greek and its dialectal variants.

1. Εισαγωγή

Οι νεοελληνικές διάλεκτοι συνιστούν ζωντανές όψεις της ελληνικής τόσο στην προφορική όσο και τη γραπτή διάσταση της τελευταίας. Είναι αξιοσημείωτο ότι το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (2003) (στο εξής ΔΕΠΠΣ) και το Αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών (2003) (στο εξής ΑΠΣ) προωθούν την επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, παρόλο που η διδασκαλία των διαλέκτων απουσιάζει από το ελληνικό σχολείο (βλ. και Τσιπλάκου & Χατζηγιάννου 2010, για σχετική συζήτηση). Ωστόσο η διδασκαλία διαφορετικών γλωσσικών ποικιλιών και γλωσσικών μορφών της νέας ελληνικής (ΝΕ) δίνει στους μαθητές τη δυνατότητα, αφενός, να γνωρίσουν τη δυναμική της μητρικής τους γλώσσας και τον πλούτο των εκφραστικών της μέσων και να την εντάξουν σε ένα ευρύτερο πολιτισμικό και ιστορικό πλαίσιο και, αφετέρου, να ανακαλύψουν τη γραμματική συγγένεια των συστημάτων της κοινής και των διαλέκτων σε όλα τα επίπεδα γραμματικής ανάλυσης (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία, πραγματολογία) (βλ. και Τζακώστα 2014, για σχετική συζήτηση). Είναι πεποιθήσή μας ότι η 'μεταγλωσσική συνεί-

δηση' των μαθητών δεν υφίσταται, εάν δεν υπάρχει ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Στο παρόν άρθρο περιγράφουμε, αφενός, τους στόχους του Ψηφιακού Μουσείου Ελληνικής Προφορικής Ιστορίας (στο εξής ψηΜΟΠΙ) το οποίο έρχεται να καλύψει την ανάγκη της εμπλοκής και ενεργούς συμμετοχής των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία, ειδικά όσον αφορά τη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων, και, αφετέρου, τους τρόπους υλοποίησης των στόχων του ψηΜΟΠΙ, οι οποίοι περιλαμβάνουν τον σχεδιασμό, την κατασκευή και την οργάνωση ενός Μουσείου Προφορικής Ιστορίας, το οποίο απευθύνεται σε μαθητές, εκπαιδευτικούς και, γενικότερα, όλους όσοι εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία, πιο συγκεκριμένα, στη γλωσσική διδασκαλία. Η εργασία μας διαρθρώνεται ως εξής: στην Ενότητα 2 κάνουμε μια σύντομη εισαγωγή στην έννοια και τα χαρακτηριστικά της προφορικής ιστορίας και της μεθοδολογίας η οποία ακολουθείται από τους ερευνητές της προφορικής ιστορίας. Στην Ενότητα 3 παρουσιάζονται οι στόχοι του ψηΜΟΠΙ, ενώ στην Ενότητα 4 συζητούμε τις ανάγκες που καλείται να καλύψει ένα μουσείο προφορικής ιστορίας, συγκεκριμένα, το ψηΜΟΠΙ.

2. Τι είναι η προφορική ιστορία;

Όπως πολύ χαρακτηριστικά αναφέρει ο Thompson (2000, 23), “η προφορική ιστορία χτίζεται γύρω από τους ανθρώπους [...] δίνει ζωή στην ιστορία και διευρύνει την οπτική της”. Η προφορική ιστορία, όπως, άλλωστε, και κάθε άλλη μορφή ιστορίας, διακρίνεται για τον κοινωνικό της χαρακτήρα, δηλαδή την άμεση σχέση με τα ιστορικά γεγονότα που γίνονται αντικείμενο (ανα)διήγησης και τον αντίκτυπο που μπορούν να έχουν στην κοινωνία. Η προφορική ιστορία αντλεί τα θέματά της πρωτίστως από την οικογενειακή και κοινωνική ζωή καθώς και την τοπική/πολιτική ιστορία (βλ. ενδεικτικά Thompson 1998· 2000· Perks & Thompson 1998· Portelli 1998· Ritchie 2003). Πιο συγκεκριμένα, η ιστορία της οικογένειας (family history) καλλιεργεί στο άτομο ή σε ομάδες ατόμων την αίσθηση του ‘ανήκειν’ σε μια γενεαλογία, η οποία προϋπάρχει αυτών αλλά και θα εξακολουθήσει να υπάρχει μετά από αυτούς. Από την άλλη πλευρά, μέσω της τοπικής ιστορίας μικρές περιφέρειες, όπως χωριά, κωμοπόλεις ή μικρές πόλεις, αναζητούν τον χαρακτήρα τους και τα στοιχεία που τις μεταβάλλουν αλλά και επισκέπτες αποκτούν ιστορική γνώση, η οποία είναι δύσκολο ή συχνά αδύνατο να αποκτηθεί μέσω της εθνικής ιστορίας (Thompson 2000, 2–3, βλ. και Rosenzweig & Thelen 1998, για συζήτηση σχετικά με τη χρήση της ιστορίας στην καθημερινή ζωή). Η προφορική ιστορία μπορεί να αποτελέσει το μέσο τροποποίησης του περιεχομένου και των στόχων της ιστορίας, δεδομένου ότι μπορεί να συμβάλλει στη στροφή του ενδιαφέροντος προς τη μελέτη και την έρευνα συγκεκριμένων ιστορικών θεμάτων (Thompson 2000, 3–8).

Ένα θεμελιώδες ερώτημα σχετικά με τη συμβολή και τη συνεισφορά της

προφορικής ιστορίας είναι το αν τα επιτεύγματά της είναι ‘μετρήσιμα’ (Thompson 2000, 82). Η απάντηση στο ερώτημα συνιστά και το μείζον πλεονέκτημα της προφορικής ιστορίας. Το ότι δηλαδή τα ‘αντικείμενα’ μιας εθνικής ιστορίας, όπως θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν οι άνθρωποι και οι ιστορίες τους, γίνονται ‘υποκείμενα’ καθιστώντας έτσι τα ιστορικά γεγονότα ενδιαφέροντα και ζωντανά (Thompson 2000, 117). Ένα δεύτερο ερώτημα είναι το πόσο αξιόπιστα είναι τα πορίσματα της προφορικής ιστορίας (βλ. Thompson 2000, 118). Η πλέον προφανής απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα είναι ότι η προφορική ιστορία είναι όσο αξιόπιστη μπορεί να είναι οποιαδήποτε άλλη μορφή ιστορίας (Thompson 2000, 119 κ.ε.).

Η βασική πηγή προφορικής ιστορίας είναι οι συνεντεύξεις. Οι συνεντεύξεις προφορικής ιστορίας συνιστούν κατά κάποιον τρόπο μια συζήτηση ανάμεσα στον συνεντευξιαστή και τον συνεντευξιαζόμενο-αφηγητή (βλ. Abrams 2010). Το βασικό πλεονέκτημα των συνεντεύξεων είναι ότι δίνουν τη δυνατότητα στους συνεντευξιαζόμενους να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις και τα πιστεύω τους. Ένα πρόσθετο πλεονέκτημα είναι ότι απαιτεί τη συνεργασία των μελών της ερευνητικής ομάδας. Αυτό σημαίνει ότι η γνώση δεν είναι η κύρια ή μοναδική δεξιότητα που απαιτείται για την απόκτηση ή διερεύνηση των πηγών. Είναι σημαντικό ο συνεντευξιαστής να είναι σε θέση να επιτυγχάνει το συναισθηματικό και ψυχολογικό ‘άνοιγμα’ του συνεντευξιαζόμενου (βλ. Thompson 2000, 222 κ.ε.). Οι συνεντεύξεις παρέχουν τη δυνατότητα κυρίως ποιοτικών αναλύσεων (βλ. για σχετική συζήτηση Leavy 2011· Ritchie 2003· Weiss 1994).¹

Δεδομένου ότι η προφορική ιστορία και οι ερευνητές της ζητούν από τους συνεντευξιαζόμενους-αφηγητές να ανακαλύψουν τέσσερις πτυχές της ιστορίας, πιο συγκεκριμένα: (α) το τι συνέβη (τα ιστορικά γεγονότα), (β) το πώς ένωσαν γι’ αυτό που συνέβη (για τα ιστορικά γεγονότα), (γ) πώς ανακαλούν τα ιστορικά γεγονότα στη μνήμη τους και (δ) τι σκέφτεται για τα ίδια ιστορικά γεγονότα η ευρύτερη κοινή γνώμη και κοινή μνήμη, έχουν διατυπωθεί διάφορες θεωρίες ανάλυσης των συνεντεύξεων προφορικής ιστορίας. Αυτές διακρίνονται σε θεωρίες (α) του ‘εαυτού’, (β) της μνήμης, (γ) της αφήγησης και (δ) του τρόπου με τον οποίο αφηγείται ο συνεντευξιαζόμενος (βλ. Abrams 2010).

2.1 Μουσεία προφορικής ιστορίας

Η ανάγκη διατήρησης της προφορικής ιστορίας και της προφορικής παράδοσης έχει οδηγήσει στη σύσταση μουσείων προφορικής ιστορίας τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα. Τα μουσεία προφορικής ιστορίας που υπάρχουν στον διεθνή χώρο στην πλειοψηφία τους αφορούν ιστορίες και διηγήσεις σχετικές με τα ολοκαυτώματα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, με γνωστότερο αυτό των Εβραίων

¹ Εκτεταμένες συζητήσεις αναφορικά με τη μεθοδολογία που ακολουθείται από τους ερευνητές της προφορικής ιστορίας βρίσκονται στους επιμελημένους τόμους των Charlton, Myers & Sharpless (2006· 2007), Dunaway & Baum (1996), Ritchie (2011).

ων, ή άλλους πολέμους. Σχετικά παραδείγματα είναι στις ΕΠΑ το US Holocaust Memorial Museum's Oral History,² το οποίο διαθέτει και ηχητικά ντοκουμέντα, και το USC Shoah Foundation-The Institute for Visual History and Education, στο οποίο διατίθενται οπτικοακουστικά αρχεία σχετικά με το Ολοκαύτωμα.³ Από την άλλη πλευρά, το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης στη Νέα Υόρκη (MoMA) διαθέτει αρχεία προφορικής ιστορίας σχετικά με θέματα τεχνών και πολιτισμού γενικότερα.⁴ Το National WWII Museum της Νέας Ορλεάνης παρέχει οπτικοακουστικό υλικό που αφορά γενικότερα γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.⁵ Τέλος, στο Boston Children's Museum παρατίθενται μαρτυρίες παιδιών αναφορικά με τις σχέσεις των πρώτων με τον περίγυρό τους, κατά συνέπεια, το Μουσείο πραγματεύεται θέματα φυλετικών, και όχι μόνο, διακρίσεων.⁶ Στον ευρωπαϊκό χώρο, το γνωστότερο ίσως Μουσείο Προφορικής Ιστορίας είναι αυτό του Μουσείου του Λονδίνου, στο οποίο αποτυπώνονται μνήμες από τη ζωή ανθρώπων στο Λονδίνο. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα παραπάνω μουσεία δεν είναι αποκλειστικώς μουσεία προφορικής ιστορίας, αλλά στις συλλογές ενσωματώνουν πλέον και προφορικές μαρτυρίες.⁷

Στην Ελλάδα η πρώτη συστηματική προσπάθεια σύστασης ενός Μουσείου Προφορικής Ιστορίας είναι προϊόν της σύμπραξης του ΑΠΘ και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Χανίων (Τμήμα Πολιτισμού και Εκπαίδευσης) (Ρεπούση & Ανδρεάδου 2010). Στόχος του μουσείου είναι:

“Ένα μουσείο που να αφηγείται άλλες ιστορίες από αυτές που οι άνθρωποι έμαθαν στα σχολικά βιβλία ή βρίσκουν στις επίσημες και κυρίαρχες αφηγήσεις της ιστορίας ή που να αφηγείται τις ιστορίες του με διαφορετικό τρόπο. Ένα μουσείο που να απευθύνεται κατά κύριο λόγο στην κοινότητα και να τροφοδοτείται από αυτήν. Που να είναι ανοικτό στην εκπαίδευση με τη γενική έννοια του όρου. Ένα μουσείο από τα κάτω για τους συνήθως σιωπηλούς μάρτυρες της ιστορίας. Ένα μουσείο που να δίνει φωνή στους απλούς και ιστορικά ανώνυμους ανθρώπους της Κρήτης που έζησαν, ένοιωσαν, απέκτησαν εμπειρίες και αφηγήθηκαν”.⁸

Προσφάτως συστήθηκε η Ένωση Προφορικής Ιστορίας⁹ η οποία παρέχει πληροφορίες σχετικά με συνέδρια, συναντήσεις, εκδόσεις, άλλες δημοσιεύσεις και ομάδες εργασίας προφορικής ιστορίας τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Άλλες πηγές προφορικής ιστορίας είναι η Ομάδα Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης,¹⁰

² <http://www.ohmuseum.ca/explore.htm>

³ <http://dornsife.usc.edu/vhi/>

⁴ <http://www.moma.org/learn/resources/archives/oralhistory#aohi>

⁵ <http://www.nationalww2museum.org/see-hear/collections/oral-histories>

⁶ <http://www.bostonkids.org/>

⁷ <http://www.museumoflondon.org.uk/Collections-Research/About-the-collections/History-and-archaeology-collections/Life-stories-oral-history.htm>

⁸ Παράθεμα ανακτημένο από το <http://cretaadulthoodeduc.gr/blog/?p=377>, από όπου μπορούν να αντληθούν και περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το μουσείο.

⁹ <http://epi.uth.gr/index.php?page=home>

¹⁰ <https://sites.google.com/site/opikdomain/>

η τράπεζα αναμνήσεων-Memoro,¹¹ ο Στέλιος Πελασγός – Ιστορητής,¹² και η Μνήμη και Προφορική Ιστορία στην Εκπαίδευση – Ιστολόγιο Όλγας Σεβαστίδου.¹³

3. Ψηφιακό Μουσείο Ελληνικής Προφορικής Ιστορίας (ψηΜΟΠΙ): καινοτομία, μορφή, μεθοδολογία και στόχοι

Η ανάγκη ουσιαστικής ενσωμάτωσης των ελληνικών διαλέκτων στη γλωσσική διδασκαλία ενέπνευσε τη δημιουργία του ψηΜΟΠΙ, το οποίο έχει ως βασικό του στόχο να καλύψει το κενό που υπάρχει στην ελληνική εκπαίδευση αναφορικά με τη διδασκαλία των διαλέκτων και των λοιπών γλωσσικών ποικιλιών της ελληνικής.¹⁴ Το ψηΜΟΠΙ στοχεύει όχι απλώς στο να εξυπηρετήσει ανάγκες αποθήκευσης ηχητικών/ακουστικών ή/και οπτικών αρχείων, αλλά να χρησιμοποιηθεί για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Μια θεμελιώδης καινοτομία του ψηΜΟΠΙ είναι ότι εμπλέκει με τρόπο άμεσο και καθοριστικό μαθητές σε όλη τη διαδικασία οργάνωσης και κατασκευής του μουσείου, ιδιαιτέρως όμως στη συλλογή και επεξεργασία των γλωσσικών δεδομένων. Πιο συγκεκριμένα, το ψηΜΟΠΙ θα πάρει τη μορφή ψηφιακής πλατφόρμας, στην οποία θα είναι διαθέσιμα οπτικοακουστικά αρχεία διαλεκτικού γλωσσικού λόγου τα οποία θα έχουν συλλεχθεί από μαθητές του Δημοτικού σχολείου και του Γυμνασίου του Φουρφουρά, ενός χωριού που βρίσκεται στον ορεινό όγκο του Νομού Ρεθύμνου, στους πρόποδες του Ψηλορείτη. Οι μαθητές-ερευνητές που θα έχουν εκπαιδευτεί σε μεθόδους συλλογής και επεξεργασίας γλωσσικού υλικού θα επεξεργαστούν και θα αρχειοθετήσουν το συλλεγμένο γλωσσικό υλικό.

Το διαλεκτικό γλωσσικό υλικό θα προέρχεται κατ' αρχάς από γλωσσικές ποικιλίες που μιλιούνται στη Δυτική Κρήτη, ωστόσο, το Μουσείο θα είναι σχεδιασμένο με τρόπο ώστε να 'φιλοξενήσει' διαλεκτικό υλικό από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Οι πρώτες συνεντεύξεις θα ληφθούν από την Επαρχία Αμαρίου του Νομού Ρεθύμνου, αλλά θα εμπλουτιστεί με γλωσσικά δεδομένα από όλη την Κρήτη, δεδομένων των διαφοροποιήσεων που χαρακτηρίζουν τα ιδιώματα που μιλιούνται στην Κρήτη (βλ. Κοντοσόπουλος 1997, για σχετική συζήτηση). Τα γλωσσικά αρχεία τα οποία θα διατίθενται στο ψηΜΟΠΙ θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας, τόσο της ΝΕ όσο και των διαλεκτικών της μορφών αλλά και της συσχετιστικής διδασκαλίας της ΝΕ και των γλωσσικών ποικιλιών και διαλέκτων της.

Το ψηΜΟΠΙ θα είναι οργανωμένο με τρόπο ώστε μαθητές και εκπαιδευτικοί να έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν από κοινού τις γλωσσικές – μεταξύ άλλων – ενότητες οι οποίες θα γίνονται κάθε φορά αντικείμενο διδασκαλίας ανά-

¹¹ <http://www.memoro.org/gr-gr/>

¹² <http://www.storytelling.gr/el/>

¹³ <http://oralhistoryschool.blogspot.gr/>

¹⁴ Το ψηΜΟΠΙ υλοποιείται υπό τη χρηματοδότηση του Κοινωφελούς Ιδρύματος Ιωάννη Σ. Λάτση στο πλαίσιο επιχορήγησης επιστημονικών μελετών.

λογα με τα ενδιαφέροντα και τους εκπαιδευτικούς στόχους της τάξης. Σε καθάρα γλωσσικό επίπεδο, η συμβολή του ψηΜΟΠΙ είναι ότι, αφενός, θα ευαισθητοποιήσει τους μαθητές πάνω σε ζητήματα διαλέκτων και θα εξάρει τον χαρακτήρα των τελευταίων ως ‘ζωντανών’ γλωσσικών συστημάτων και, αφετέρου, θα συμβάλει στη διερεύνηση θεμάτων τοπικής ιστορίας.

Ο επισκέπτης της πλατφόρμας του ψηΜΟΠΙ θα έχει τη δυνατότητα να κάνει τρεις επιλογές στην αρχική σελίδα. Η πρώτη επιλογή θα απευθύνεται σε μαθητές, εκπαιδευτικούς και ερευνητές. Σε αυτή θα προτείνονται διδακτικές ενότητες και θα διατίθενται τα οπτικοακουστικά διαλεκτικά αρχεία. Η δεύτερη επιλογή θα απευθύνεται σε μαθητές και εκπαιδευτικούς και θα κάνει προτάσεις γλωσσικής διδασκαλίας. Επίσης, θα παρατίθενται ενδεικτικές δραστηριότητες, οι οποίες θα έχουν κυρίως παιγνιώδη χαρακτήρα. Τέλος, η τρίτη επιλογή θα απευθύνεται πρωτίστως σε ερευνητές και εκπαιδευτικούς, μελετητές της γλώσσας γενικότερα, και δευτερευόντως σε μαθητές και σε αυτήν θα παρέχονται βιβλιογραφικές λίστες, ένα ενδεικτικό λεξιλόγιο της κρητικής διαλέκτου, το οποίο θα είναι προϊόν των ήδη συλλεχθέντων οπτικοακουστικών αρχείων, και μια αποδελτίωση των γραμματικών φαινομένων της κρητικής διαλέκτου, κυρίως σε επίπεδο μορφοφωнологίας.

Τα θέματα τα οποία θα αναδεικνύονται μέσα από τις συνεντεύξεις του ψηΜΟΠΙ θα αφορούν (α) τη ζωή στο σχολείο· (β) ιστορίες από την καθημερινότητα· (γ) τον πόλεμο και την κατοχή· (δ) τα ταξίδια και τους τρόπους μετακίνησης των χωριανών· (ε) τον γάμο και την οικογένεια· (ς) τα ήθη και τα έθιμα καθώς και τις σχέσεις με την κοινωνία· (ζ) την κατασκευή του ρουχισμού· (η) τα παιχνίδια των παιδιών· και (θ) τα χρόνια της χούντας, την πολιτική γενικότερα αλλά και την πολιτική κατάσταση σήμερα.

3.1 Στάδια υλοποίησης του ψηΜΟΠΙ

Στο πλαίσιο του σχεδιασμού και της υλοποίησης του ψηΜΟΠΙ, οι δράσεις λαμβάνουν χώρα σε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση, η πρώτη δράση αφορά μια πρώτη συνάντηση, η οποία ήδη έλαβε χώρα και πήρε τη μορφή επιμόρφωσης των μαθητών-συνεντευξιαστών. Σε αυτή την πρώτη συνάντηση ενημέρωσης, οι μαθητές-συνεντευξιαστές εισήχθησαν στη μορφή και τις ιδιότητες του ήχου καθώς και σε θέματα που έχουν να κάνουν με τα είδη έρευνας.

Πιο συγκεκριμένα, έγινε η διάκριση μεταξύ ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας, δίνοντας έμφαση στην αξία των συνεντεύξεων ελεύθερου λόγου, οι οποίες συνιστούν ένα χρυσωρυχείο γλωσσ(ολογ)ικών, πολιτισμικών και ιστορικών δεδομένων. Συζητήθηκαν οι όροι που καθορίζουν την ‘ηθική’ των συνεντεύξεων καθώς και οι μέθοδοι συλλογής ηχητικών δεδομένων. Οι μαθητές-συνεντευξιαστές εκπαιδεύτηκαν στην προετοιμασία του εξοπλισμού και των πληροφορητών-συνεντευξιαζόμενων καθώς και στις τεχνικές ηχογράφησης. Οι μαθητές επίσης εκπαιδεύτηκαν στην αποθήκευση, τη διαχείριση και την επεξεργασία

ηχητικών δεδομένων (για σχετικές οδηγίες, βλ. Baum 1991: Raleigh Yow 2005). Τέλος, προχωρήσαμε σε μια επίδειξη χρήσης του εξοπλισμού και οι μαθητές με τη σειρά τους ακολούθησαν τις ασκήσεις χρήσης του εξοπλισμού. Στην επιμόρφωση χρησιμοποιήθηκαν μικρόφωνα Yet-i-pro και το πρόγραμμα επεξεργασίας ήχου Audacity.

Εικόνα 1: Επιμόρφωση των μαθητών στις ιδιότητες του ήχου

Εικόνα 2: Εξάσκηση των μαθητών στη χρήση του εξοπλισμού

Οι μαθητές έχουν ξεκινήσει τις συνεντεύξεις τους σε ομάδες των δύο ατόμων και τις έχουν ολοκληρώσει περίπου στο 80% του αρχικού προγραμματισμού. Αποφασίστηκε οι συνεντεύξεις να είναι μεικτού ημι-δομημένου τύπου, δηλαδή να κατευθύνονται από μερικές μόνο ερωτήσεις προκειμένου να καλύπτονται τα θέματα που τέθηκαν από την ερευνητική ομάδα.¹⁵ Η επιλογή της συνέντευξης μεικτού ημι-δομημένου τύπου εξυπηρετεί τόσο την ποιοτική όσο και την ποσοτική ανάλυση των κειμένων των συνεντεύξεων (βλ. για σχετική συζήτηση αλλά και για τα πλεονεκτήματα της ελεύθερης και δομημένης κατευθυνόμενης μεθόδου τους Guest, Namey & Mitchell 2013· Janesick 2010· Kvale & Brinkmann 2009· Rubin & Rubin 2012).

Τα επόμενα βήματα στο πλαίσιο της σύστασης του ψηΜΟΠΙ συνίστανται κατ' αρχάς στην υλοποίηση δύο ακόμη επιμορφώσεων των μαθητών-συνεντευξι-αστών. Κατά τη διάρκεια αυτών των επιμορφώσεων οι μαθητές θα εκπαιδευτούν στην επισημείωση αρχείων ήχου σε διάφορα επίπεδα (φράση, λέξη, φώνημα),¹⁶ ενώ στη συνέχεια θα εντατικοποιηθούν οι συνεντεύξεις. Στη διάρκεια της δεύτερης φάσης του προγράμματος, θα προχωρήσουμε στην ποιοτική και ποσοτική ανάλυση συνεντεύξεων, στον σχεδιασμό των γλωσσικών δραστηριοτήτων και στην τελική οργάνωση της πλατφόρμας.

4. Γιατί ένα μουσείο προφορικής ιστορίας;

Ένα εύλογο ερώτημα που γεννιέται τόσο από την παραπάνω συζήτηση όσο και γενικότερα είναι το τι μπορεί να προσφέρει ένα μουσείο προφορικής ιστορίας στην εκπαίδευση. Μια πρώτη και θεμελιώδης απάντηση είναι ότι μπορεί να συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση των μαθητών όσον αφορά τις διαλέκτους, τα ιδιαίτερα γλωσσικά χαρακτηριστικά των τελευταίων, τη δομική γειτνίαση των διαλέκτων με τη ΝΕ και τον ρόλο των διαλέκτων στη διατήρηση και διάδοση της τοπικής, εθνικής και πολιτισμικής κληρονομιάς. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, η διδακτική χρήση των διαλεκτικών αρχείων μπορεί να βελτιώσει τη μεταγλωσσική ενημερότητα των διαλεκτόφωνων μαθητών αναφορικά με τη γραμματική της κρητικής – αλλά και οποιασδήποτε – διαλέκτου και συμβάλλει στην ανάπτυξη του λεξιλογίου τόσο διαλεκτόφωνων όσο και μη διαλεκτόφωνων μαθητών και τον εμπλουτισμό των γλωσσικών και εκφραστικών μέσων των μαθητών.

Επιπλέον, η διδασκαλία των γλωσσικών ποικιλιών της ελληνικής, θα ενισχύει την επίγνωση ότι η διάλεκτος χαρακτηρίζεται από ένα πλήρες γραμματικό σύστημα, όπως και η ΝΕ, ενώ, ταυτοχρόνως, θα βελτιώσει την υφολογική και κοι-

¹⁵ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις μεικτές μεθόδους έρευνας, βλ. Creswell & Clark (2011).

¹⁶ Ένας ορισμός που δίνει ο Harrington (2010, 25) για την επισημείωση είναι ότι η τελευταία αναφέρεται στη δημιουργία ενός είδους 'συμβολικής πληροφορίας', η οποία συσχετίζεται με τα σήματα ενός σώματος δεδομένων. Στη φωνητική ανάλυση του λόγου ένα σύμβολο επισημείωσης (μπορεί να) συνδέεται με περισσότερα του ενός σήματα.

νωνιογλωσσολογική ενημερότητα, τη συνειδητή δηλαδή γνώση και τον χειρισμό των γλωσσικών συγκειμένων μέσα στα οποία χρησιμοποιείται το διαλεκτικό υλικό. Η συμμετοχή των μαθητών στην επιλογή των διδακτέων ενοτήτων και των δραστηριοτήτων τους κατά τη γλωσσική διδασκαλία κάνει το μάθημα περισσότερο ενδιαφέρον με θετικά μαθησιακά αποτελέσματα. Τέλος, σε ένα μακροεπίπεδο, η διδασκαλία των διαλέκτων συμβάλλει στη διατήρηση και διαφύλαξη των γλωσσικών θησαυρών των διαλέκτων και αναδεικνύει θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, κοινωνικών επιστημών, γεωγραφίας και τοπικής ιστορίας.

Βιβλιογραφία

- Abrams, L. 2010. *Oral History*. Abington: Routledge.
- Baum, W. K. 1991. *Transcribing and Editing Oral History*. Walnut Cree & Νέα Υόρκη: Altamira Press.
- Charlton, T. L., L. E. Myers & R. Sharpless. 2006. *Handbook of Oral History*. Νέα Υόρκη: Altamira Press.
- . 2007. *History of Oral History. Foundations and Methodology*. Νέα Υόρκη: Altamira Press.
- Creswell, J. W. & P. V. L. Clark. 2011. *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Λονδίνο: Sage Publications.
- Dunaway, D. K. & W. K. Baum. 1996. *Oral History. An Interdisciplinary Anthology*. Νέα Υόρκη & Οξφόρδη: Altamira Press.
- Guest, G., E. E. Namey & M. L. Mitchell. 2013. *Collecting Qualitative Data. A Field Manual for Applied Research*. Λονδίνο: Sage Publications.
- Harrington, J. 2010. *Phonetic Analysis of Speech Corpora*. Οξφόρδη: Wiley & Blackwell.
- Janesick, V. J. 2010. *Oral History for the Qualitative Researcher. Choreographing the Story*. Νέα Υόρκη & Λονδίνο: The Guilford Press.
- Κοντοσόπουλος, Ν. 1997. *Θέματα κρητικής διαλεκτολογίας. Αναδημοσίευση μελετών*. Αθήνα: Βιβλιοεκδοτική Αναστασάκη.
- Kvale, S. & S. Brinkmann. 2009. *Interviews. Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. Λονδίνο & Λος Άντζελες: Sage.
- Leavy, P. 2011. *Oral History: Understanding Qualitative Research*. Οξφόρδη: Oxford University Press.
- Ντίνας, Κ. Δ. & Ε. Χ. Ζαρκογιάννη. 2009. *Διδακτική αξιοποίηση των νεοελληνικών διαλέκτων. Η περίπτωση του ιδιώματος Αφάντου Ρόδου*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Perks, R. & A. Thompson (επιμ.). 1998. *The Oral History Reader*. Λονδίνο: Routledge.
- Portelli, A. 1998. "What Makes Oral History Different", στο R. Perks & A. Thomson (επιμ.), *The Oral History Reader*. Νέα Υόρκη: Routledge, 32–42.
- Raleigh Yow, V. 2005. *Recording Oral History. A Guide for the Humanities and Social Sciences*. Νέα Υόρκη: Altamira Press.
- Ρεπούση, Μ. & Χ. Ανδρεάδου (επιμ.). 2010. *Προφορικές ιστορίες. Ένας οδηγός προφορικής ιστορίας για την Εκπαίδευση και την Κοινότητα*. Χανιά: Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων & Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Ritchie, D. A. 2003. *Doing Oral History. A Practical Guide*. Οξφόρδη: Oxford University Press.
- . 2011. *The Oxford Handbook of Oral History*. Οξφόρδη: Oxford University Press.

ΨΗΦΙΑΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

- Rosenzweig, R. & D. Thelen. 1998. *The Presence of the Past. Popular Uses of History in American Life*. Νέα Υόρκη: Columbia University Press.
- Rubin, H. J. & I. S. Rubin. 2012. *Qualitative Interviewing. The Art of Hearing Data*. Λος Άντζελες & Λονδίνο: Sage Publications.
- Τζακώστα, Μ. 2014. “Οι γλωσσικές ποικιλίες στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση: σκέψεις και προβληματική για τον σχεδιασμό ενός προγράμματος διδασκαλίας”. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 34, 406–14.
- Thompson, P. 1998. “The Voice of the Past”, στο R. Perks & A. Thomson (επιμ.), *The Oral History Reader*. Νέα Υόρκη: Routledge, 25–30.
- . 2000. *The Voice of the Past. Oral History*. Οξφόρδη: Oxford University Press.
- Τσιπλάκου, Σ. & Ξ. Χατζηγιάννου. 2010. “Η διδασκαλία της γλωσσικής ποικιλότητας: μια διδακτική παρέμβαση”, *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 30, 617–29.
- Υπουργική Απόφαση Γ2/21072β ΦΕΚ 304/τ. Β’/13–3–2003. Διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών και αναλυτικά προγράμματα σπουδών προσχολικής αγωγής.
- Υπουργική Απόφαση Γ2/21072α ΦΕΚ 303/τ. Β’/13–3–2003. Διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών και αναλυτικά προγράμματα σπουδών Δημοτικού-Γυμνασίου.
- Weiss, R. S. 1994. *Learning from Strangers. The Art and Method of Qualitative Interview Studies*. Νέα Υόρκη: The Free Press.

Ηλεκτρονική βιβλιογραφία

- <http://www.bostonkids.org/>
<http://cretaadulthoodeduc.gr/blog/?p=377>
<http://dornsife.usc.edu/vhi/>
<http://www.ohmuseum.ca/explore.htm>
<http://www.moma.org/learn/resources/archives/oralhistory#aohi>
<http://www.museumoflondon.org.uk/Collections-Research/About-the-collections/History-and-archaeology-collections/Life-stories-oral-history.htm>
<http://www.nationalww2museum.org/see-hear/collections/oral-histories>

Λέξεις-κλειδιά: προφορική ιστορία, ψηφιακό μουσείο ελληνικής προφορικής ιστορίας, συλλογή και επεξεργασία γλωσσικού υλικού, γλωσσική διδασκαλία, διαλεκτικές ποικιλίες.